

THORVALDSENS UDNÆVNELSE TIL ÆRESBORGER I KØBENHAVN

ET AFSNIT AF STADENS FORFATNINGS HISTORIE

Den Gave, som Thorvaldsen med sine Kunstværker og Samlinger under sit Ophold i Rom havde stillet sin Fødeby, Staden København, i Udsigt, var selv set med Nutidsøjne af enestaaende og omfattende Art. Det er imidlertid en Kendsgerning, at de Myndigheder, der skulde tage Stilling til Gavens Modtagelse, først og fremmest Kommunalbestyrelsen, i Begyndelsen indtog en noget reserveret Holdning. Dette kunde synes ejendommeligt, men det er dog forstaaeligt ved en nærmere Betragtning. Thi Gaven var betinget af betydelige økonomiske Ofre til Rejsningen af en Museumsbygning, og hertil kom yderligere, at det juridiske Grundlag ikke var i Orden, idet Thorvaldsens forskellige, i Rom udstedte Testamenter, ikke forelaa paa helt lovformelig Maade. Alle Bestræbelser rettedes da mod at faa Thorvaldsen hjem og faa Testamentet ordnet i Overensstemmelse med den danske Lovgivning. Man nærede Frygt for, at Sagen, hvis Thorvaldsen døde i Rom, skulde blive behandlet efter den romerske Ret og dermed gjort mere vanskelig og bekostelig. Først i 1838 besluttede Thorvaldsen sig til at rejse hjem, og Fregatten »Rota«, som for dette Aar skulde vise Flaget i Middelhavet, hvor Piratuvæsenet endnu ikke helt var forsvundet,¹ fik Ordre til at anløbe Livorno for at hente Thorvaldsen og alle hans Samlinger.

Da man herefter med større Bestemthed kunde vente Thorvaldsens Hjemkomst, rejste det Spørgsmaal sig da ganske naturligt, paa hvilken Maade Staden som saadan skulde give sin Taknemmelighed Udtryk over for Thorvaldsen. I 1837 var han blevet udnævnt til Æresborger i Byen Mainz. Muligvis har dette været Anledning til, at den samme Tanke blev taget op herhjemme. Det er i hvert Fald en Kendsgerning,

¹ C. F. Wandel: Danmark og Barbareskerne 1746-1845. Kbh. 1919, S. 1, 149 ff.

at Kommunalbestyrelsen i den første Halvdel af Aaret 1838 beskæftigede sig ret indgaaende med Spørgsmaalet om en almindelig Hjemmel for Tildeling af Æresborgerskab, og det er ikke usandsynligt, at dette Spørgsmaal er rejst med Thorvaldsen for Øje. Man syntes at have haft til Hensigt at løse Sagen i Forbindelse med en paatænkt Ændring af Stadens Forfatning, som nedenfor vil blive skildret. Her skal blot nævnes, at Magistraten havde sendt Sagen om Forfatningsændringen til Kancelliet den 25. Juli 1838 og nu ventede paa Svar.

Kancelliets Svar kunde imidlertid ikke ventes foreløbig, og Sagen syntes faldet til Jorden. Et andet af de Thorvaldsenske »Problemer«, Testamentesagen, var forøvrigt ogsaa gaaet i Staa i disse Dage, saaledes som man kan læse andetsteds i dette Skrift. Nogen særlig Grund til, at Æresborger-Spørgsmaalet skulde stilles i Bero netop paa dette Tidspunkt, kan næppe findes. Maaske havde man tabt Troen paa, at Thorvaldsen vilde komme hjem i det Aar. Han havde jo saa ofte lovet at komme, for saa i det afgørende Øjeblik at opsætte Hjemrejsen til — næste Aar. Muligvis har man villet afvente nærmere Besked, om Afrejsen virkelig var bleven til noget. Med Datidens Postbefordring var et Brev 16 à 18 Dage om at naa fra Rom til København, saaledes at Nyheden om Afrejsen først kunde være i København i Slutningen af August Maaned.

Imidlertid nærmede Tidspunktet for Thorvaldsens Hjemkomst sig. Den 9. August forlod han Italien, hvor han havde opholdt sig i ca. 40 Aar, og Fregatten »Rota« stævnede ad Hjemlandet til med den verdensberømte Kunstner og med hans Værker og Samlinger ombord;² i Begyndelsen af den følgende Maaned kunde Skibet forventes at være i København. Kongen udnævnte den 10. September Thorvaldsen til Konferensraad, en Æresbevisning, hvorved han fik samme Rang som Landets højeste Embedsmænd. Nu maatte Kommunalbestyrelsen, uanset at Thorvaldsens Gavetilsagn til denne stadig ikke forelaa officielt, men kun kendtes gennem Breve til Collin,³ tage Bestemmelse om, hvad der fra dens Side skulde gøres. Herom vil de Side 22-33 aftrykte, ikke tidligere benyttede, Aktstykker give nærmere Oplysning.

En Ugestid før Thorvaldsens Ankomst rettedes der fra Magistratens Side en mundtlig Henvendelse til den ene af de to Formænd for De 32 Mænds Forsamling om, at Magistraten ansaa det for passende, at Thorvaldsen optoges i Stadens Borgerskab som Æresborger, og at man øn-

² H. B. Dahlerup: Mit Livs Begivenheder 1815-1848. Kbh. 1909, S. 198-218. A. Wilde: Erindringer om Jerichau og Thorvaldsen ombord paa Fregatten Rota 1838. Kbh. 1844.

³ Konferensraad Jonas Collin, Deputeret i Rentekammeret, Thorvaldsens fortrolige Raadgiver.

skede at erfare Forsamlingens Tanker herom. I en Skrivelse af 13. September 1838 gav Forsamlingen sin Tilslutning hertil og nedsatte et Udvalg til at forhandle med Magistraten om Sagens Gennemførelse. Man blev hurtigt enige og allerede 2 Dage efter — den 15. September 1838, samme Dag som Fregatten blev meldt fra Hornbæk — indgik Overpræsident A. C. Kierulff⁴ med en Forestilling herom til Kongen, der som enevældig Landsfader havde Afgørelsen ogsaa i et saadant Spørgsmaal. Sagen blev ikke paa sædvanlig Vis fremsendt til Kancelliet, men den synes at være bleven foredraget Kong Frederik VI personlig af Kierulff, som i sin Egenskab af Politichef havde dagligt Referat hos Kongen. Dagen efter, den 16. September 1838, bifaldt Kongen Forestillingen og paalagde Kancelliet snarest muligt at ekspedere det fornødne derom til Magistraten, hvilket skete den næste Dag — den 17. September 1838 — samme Dag som Thorvaldsen ankom til København. Det var saaledes i yderste Øjeblik, at det naaedes, og Sagens Ekspedition er sikkert en Hastighedsrekord i Kancelliets Historie.

I Festlighederne ved Thorvaldsens Landstigning ved Toldboden synes Kommunalbestyrelsen ikke at have været officielt repræsenteret, og først nogle Dage efter, den 20. September 1838, mødte en Deputation fra Kommunalbestyrelsen, bestaaende af Borgmester, Etatsraad I. H. Mundt og den ene af Formændene for De 32 Mænd Oberstløjtnant, Vinhandler P. J. Friedenreich, hos Thorvaldsen og meddelte ham, at han var blevet udnævnt til Æresborger i Staden, og at han senere vilde faa Diplomet som saadan overrakt. Udnævnelsen til Æresborger vakte almindelig Tilfredshed hos Befolkningen. »Kjøbenhavns-posten« for den 21. September 1838 skrev blandt andet: »Vi kunne kun til Landets Ære ønske, at naar den nye Communallov har nedlagt Valgretten til denne Hædersplads i Stadsbestyrelsens Hænder, den da vil blive i Stand til at finde en Mand, der er værdig til at være Nr. 2 i den Række, hvor Thorvaldsen er Nr. 1.«

I den følgende Tid deltog Thorvaldsen i en Række Festligheder, som gaves til Ære for ham. Særlig skal nævnes Festen paa Hotel D'Angleterre den 7. Oktober, hvor, som Thiele⁵ udtrykker sig, »den dannede Verden« eller, som det andetsteds hedder, »den intelligenteste Del af Hovedstadens Publikum« hyldede Thorvaldsen. De fleste af Datidens Skønaander: Oehlenschläger, Heiberg, Grundtvig, H. C. Andersen m. fl. var til Stede, derimod berettes der intet om, at Repræsentanter

⁴ Flemming Dahl: Biografi af Overpræsident Kierulff, i: Dansk Biografisk Leksikon, XII, 1937, S. 441.

⁵ J. M. Thiele: Thorvaldsen i Kiøbenhavn. Kbh. 1856, S. 27.

for Kommunen var Deltagere. For en Nutidsbetragtning virker det ejendommeligt, at hele Modtagelsesarrangementet og de større Festligheder til Ære for den Mand, som var udnævnt til Byens Æresborger, forløb uden officiel Medvirken eller Deltagelse af Bystyrets Repræsentanter.

Kommunens Fest for Thorvaldsen kom i bogstavelig Forstand »post festum«, idet Overrækkelsen af Borgerbrevet først skete den 21. November 1838. Højtideligheden fandt Sted i Magistratens Forsamlingssal paa Raadstuen i en Plenarforsamling, bestaaende af Medlemmer af Magistraten og De 32 Mænds Forsamling. Overpræsident Kierulff proklamerede Thorvaldsen som Borger i Staden København og overrakte ham det i Dagens Anledning særligt udfærdigede Borgerbrev, idet han tilføjede, at man for at opbevare Erindringen om Handlingen havde indtegnet hans Navn, Alder og Fødeby i Borgerskabsprotokollen, som Thorvaldsen derefter underskrev. Højtideligheden sluttede med, at Thorvaldsen udtalte sin Tak for den Udmærkelse og Ære, der var bleven vist ham. Om Aftenen deltog han i en Middag paa den kongelige Skydebane, som Magistraten og De 32 Mænd holdt til hans Ære og havde indbudt ham til.

Nogen særlig Rettighed udover Fritagelse for personel og reel borgerlig Tynge synes der ikke at have været forbundet med Udnævnelsen til Æresborger. End ikke Valgret, som dengang var betinget af en vis Grundbesiddelse eller Skatteydelse (Næringsskat), gav den sin Indehaver. En Undersøgelse af Valgprotokollen for 1840 og Fortegnelsen af 2. April 1840 over Vælgere til Borgerrepræsentationen har vist, at Thorvaldsens Navn ikke fandtes iblandt disse.

Borgerbrevet, der opbevares paa Thorvaldsens Museum, hvor alle og enhver kan se det, er skrevet paa tykt Pergament med farvede og udsirede Frakturbogstaver, indrammet af Ornamente og med Stadens Segl i en Sølvkapsel hængende i en Silkelidse med Guldkvast. Brevet er indbundet i et Bind af grønt Fløjls med forgyldte Ornamente og med Stadens Vaaben paa Forsiden og med Thorvaldsens Navnetræk paa Bagsiden.

Kort Tid efter, den 5. December 1838, underskrev Thorvaldsen omsider sit endelige Gavebrev og Testamente. Collin sørgede for en omgaaende kongelig Konfirmation, og den 11. December fremsendte Thorvaldsen det til Magistraten,⁶ som i en Skrivelse af 19. December anerkendte Modtagelsen. Saa var de nødvendige Formaliteter iagttagne og Sagen endelig i Orden.

⁶ Mag. 2' Sekr. J. Nr. 3813/1838 (Stadsarkivet).

HOVEDSTADENS RET TIL UDNÆVNELSE

AF ÆRESBORGERE

Thorvaldsens Udnævnelse til Æresborger i København gennemførtes saaledes, da det kom til Stykket, ved Kong Frederik VI's direkte Mellemkomst og ved Hjælp af en kgl. Resolution. Men som tidligere bemærket, havde Kommunalbestyrelsen oprindelig ønsket at løse Spørgsmaalet ved en Forfatningsændring og dermed erhverve en almindelig Ret for Hovedstaden til ved given Lejlighed at hædre fortjente Borgere ved at tildele dem Æresborgerskab. Denne Bestræbelse lykkedes ogsaa, omend ikke uden Vanskeligheder. Det er et Punkt i Stadens Forfatning, som har sin egen Historie.⁷

Arbejdet med Ændringen af Stadens Forfatning havde staaet paa siden Udstedelsen af Anordningen af 24. Oktober 1837 ang. Købstædernes økonomiske Bestyrelse, København dog undtagen. I Januar 1838 havde Kancelliet tilstillet Kommunalbestyrelsen et Udkast til en ny Anordning vedrørende Bestyrelsen af Stadens økonomiske Anliggender.⁸ Den 14. Marts 1838⁹ meddelte De 32 Mænd Magistraten deres Bemærkninger. Udkastets § 6 var saalydende: »— Hvad de personlige Egenskaber angaaer, som udkræves til at vinde Borgerskab, saa forbliver det ved de hidtil gjeldende Regler. Dog skulle — — — — —« De 32 Mænd siger herom: »Ved denne Paragraph finde vi Anledning til at andrage paa den Bestemmelse, at udmærkede Mænd eller Mænd, der særdeles havde gjort sig fortjente af Staden eller Staten, kunne efter Magistratens eller Borgerrepræsentanternes eenstemmige Valg tildeles Æresborgerskab«.

Komitéen for Oprettelsen af et Thorvaldsensk Museum var allerede stiftet 1837. Da der i denne sad Repræsentanter for De 32 Mænd, og da flere af Komitéens Medlemmer (Schouw, Collin m. fl.) var fremtrædende Statsemedsmænd, er det, som tidligere nævnt, ikke usandsynligt, at man rejste Problemet Æresborgerskab med Henblik paa Thorvaldsen. Forhandlingerne blandt De 32 Mænd førtes for lukkede Døre; Byens Borgere havde derfor næppe faaet større Kendskab til Forfatningssagen, hvis ikke »Kjøbenhavnsposten« for den 21. April 1838 havde set sig i Stand til at offentliggøre saavel Forfatningsudkastet som De 32 Mænds Bemærkninger, herunder Forslaget om Tildeling af Æresborgerskab, som saaledes for første Gang fik offentlig Omtale.

⁷ Hertil Aktstykker S. 33-36.

⁸ Mag. 2' Sekr. Ref. Prot. 1838 I, Sag Nr. 157 (Stadsarkivet).

⁹ Borger-Repræsentanternes Brevcopibog 1835-40, S. 67 (Borgerrepr. Arkiv).

Bladet, der var Datidens eneste oppositionelle Dagblad og derfor jævnlig var Genstand for Censurens Indgreb og Beslaglæggelser, udtalte frimodigt, at det i høj Grad maatte interessere Stadens Indvaanere at kende Grundtrækkene i den nye Forfatning og de Forandringer, som Borgernes Repræsentanter havde troet at burde bringe i Forslag i det dem forelagte Udkast. Denne Offentliggørelse foranledigede Magistraten til at foretage en nærmere Undersøgelse af, hvem der var Bladets Kilde. Det viste sig herved, at Oplysningerne ikke kunde være meddelt af nogen, der henhørte under Magistratens Ressort. Man indberettede da det passerede til Kancelliet,¹⁰ som imidlertid ikke foretog sig noget i Anledning af den begaaede Indiskretion.

I Løbet af Sommeren var Magistraten færdig med sine Overvejelser om Forfatningsudkastet, og den 25. Juli 1838 tilbagesendtes Sagen til Kancelliet med en Skrivelse, hvori der bl. a. udtaltes, at Magistraten intet havde at erindre mod Forslaget om Tildeling af Æresborgerskab, men blot mente, at der i Stedet for Enstemmighed kun burde kræves $\frac{3}{4}$ af Magistratens og Borgerrepræsentationens Stemmer til Fordel for den paagældende.¹¹

Under Sagens Behandling i Kancelliet var Meningerne blandt de Deputerede meget delte, men i den Forestilling som Kancelliet i Oktober 1838 indgav til Kongen vedrørende Forfatningsudkastet, tilraadedes det dog, at De 32 Mænds Forslag toges tilfølg. Af Voteringerne

¹⁰ Denne Indberetning var saalydende (Kopibog for 2' Sekr., Januar-Juni 1838, Nr. 1236, Stadsarkivet) :

1838. 25. April. Kjøbenhavns Magistrat til Det Kgl. Danske Cancellie.

I Anledning af, at der i Kjøbenhavns Posten No. 109 og 110 findes indrykket saavel det os i sin Tid fra det Kongelige Danske Cancellie tilsendte Udkast til en ny Communal-Anordning for Kjøbenhavn som Stadens 32 Mænds derover afgivne Erklæring, har Magistraten anseet det passende at forvisse sig om, at denne Indrykkelse ikke hidhører fra Oplysninger, der ere meddeelte af Nogen under Magistratens Ressort. —

Af vedlagte derefter modtagne Erklæring fra vedkommende Contoirchef vil velbemeldte Collegium behageligen erfare, at det, efter de af ham anstillede Undersøgelser og de Paa-gjældendes afgivne Forklaringer maa antages afgjort, at ingen Uvedkommende fra Contoiret har erholdt eller kunnet skaffe sig nogetsomhelst Kjendskab til oftmeldte Documenter. —

Hvilket vi have troet ikke at burde undlade herved tjenstligst at indberette. —

Kjøbenhavns Raadstue, den 25. April 1838.

A. C. Kierulff.

Schäffer. Bentley. Skibsted. Riis Lowson. A. Dahl. Münter.

Det Kongelige Danske Cancellie.

/Holmer.

¹¹ Copibog for 2' Sekr. Juli-December 1838, Nr. 269 A, S. 19-20, Sag Nr. 157/1838 (Stadsarkivet).

fremgaar, at det navnlig var Stemann,¹² som var Modstander af For-
slaget, medens Ørsted¹³ var Tilhænger af det. Kongen sluttede sig imid-
lertid til Stemanns Opfattelse, idet den kongelige Resolution af 7. No-
vember 1838 vedrørende dette Spørgsmaal lød saaledes: »ad § 6. Bi-
faldes saaledes, at Paragraffen forbliver uforandret, uden den af Vort
Cancellie foreslaaede Tilføjning«. ¹⁴

Kort Tid efter, den 15. November 1838, blev Forfatningsudkastet
forelagt Østifternes Stænderforsamling i Roskilde til Betænkning, uden
at Bestemmelsen om Æresborgerskabet som ovenfor nævnt var med-
taget. I Motiverne udtalte den kongelige Kommissarius, Ørsted, som
Begrundelse herfor bl. a.:¹⁵ »Det er imidlertid blevet forbigaaet som
Noget, der ikke vilde være af nogen practisk Nytte, og som er uden for
Anordn. 24de Octbr. 1837«. ¹⁶

Til at behandle Sagen nedsatte Stænderforsamlingen en Komité,
bestaaende af Professor, Dr. jur. P. G. Bang, Assessor T. Algreen-Ussing,
Grosserer P. C. Knutzon, Garvermester J. H. Lindsstorff og Major,
Grosserer Prætorius, som alle var Deputerede for Staden København.
Komitéen afgav under 12. December 1838 sin Betænkning, og ved-
rørende Æresborgerspørgsmaalet udtalte den følgende:

»Committéen . . . havde fundet det passende, at de tvende Stadens
Autoriteter, Magistraten og Borgerrepræsentationen, blev berettigede
til at meddele særdeles udmærkede Mænd eller saadanne, der i fortrin-
lig Grad havde gjort sig fortjente af Staden, Æresborgerret. Com-
mittéen havde derfor indstillet:

At der maa tilføjes en ny §, hvori det bestemmes, at der
ved Magistratens og Borgerrepræsentationens eenstemmige
Beslutning kan meddeles særdeles udmærkede Mænd eller
saadanne, som i fortrinlig Grad have gjort sig fortjente af
Staden, Æresborgerskab, der dog ikke skal give den Vedkom-
mende nogen Medvirkning i Communal-Anliggenderne, lige-
som han naturligviis er befriet fra alle borgerlige Forplig-
telser«. ¹⁷

¹² Poul Christian von Stemann, Gehejmestatsminister, Præsident i Danske Kancelli.

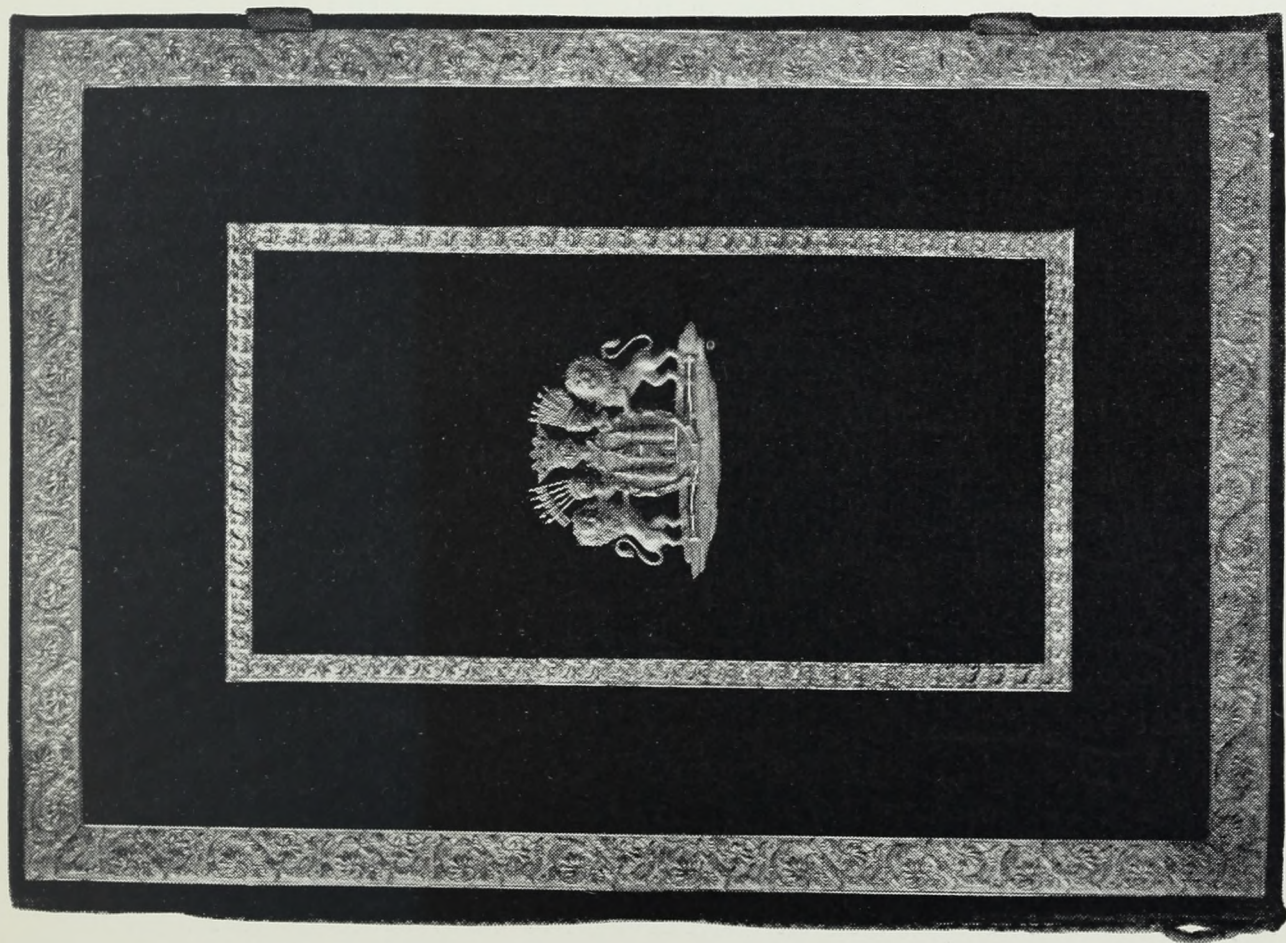
¹³ Anders Sandøe Ørsted, Generalprocureur og Deputeret i Danske Kancelli.

¹⁴ Danske Cancellie, 2' Departement, Bilag til Anordning om Kommunalbestyrelsen i Kjøben-
havn 1. Januar 1840, Registrant Nr. 1 (Rigsarkivet).

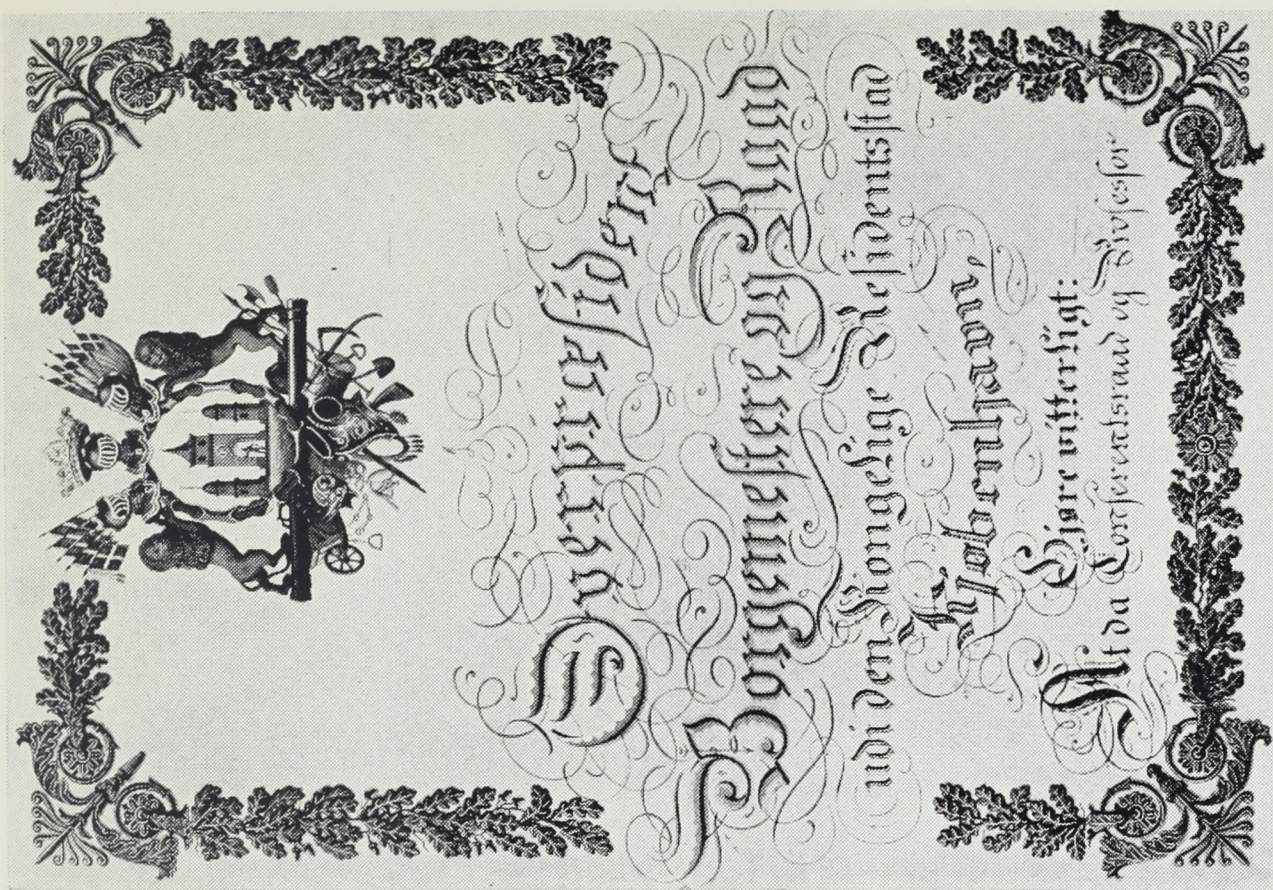
¹⁵ Tidende for Forhandlingerne ved Provindsialstænderne for Sjellands - - - - Stifter, 1838,
I, S. 793 og 824 (citeres i det følgende som »Roskilde Stændertidende«).

¹⁶ Anordning af 24. October 1837 ang. Kiøbstædernes oekonomiske Bestyrelse, Kiøbenhavn
dog undtagen.

¹⁷ Roskilde Stændertidende 1838, II, S. 2637 og 2656.

Københavns Æresborgerbrev til Thorvaldsen. Bindets Forside og Brevets første Side. Bindet af grønt Fløj med Fileter af prægetrykt Guldpir og med cisereret og lueforyldt Byvaaben. (Thorvaldsens Museum).

Under de paafølgende Forhandlinger i Stænderforsamlingen i December 1838 maatte Ørsted paa Grund af sin Stilling som kongelig Kommissarius udtale sig med Kølighed om denne Sag, som han i sit Hjerte havde Sympati for, og yttrede, at det næppe vilde være af syn-derlig Betydenhed, om en saadan Ret blev indrømmet Magistraten og Borgerrepræsentationen eller ikke. Maaske svigtede Ørsted dog ikke ganske sin Opfattelse af Sagen. Det var kommen ham ret tilpas, at der i den holstenske Stændertidende just under Sagens Behandling i Kancel-
liet offentliggjordes et Udkast til en almindelig »Städte-Ordnung« for Hertugdømmerne, hvorved Regeringen bl. a. gav de slesvig-holstenske Købstæder efter preussisk Forbillede Privilegium paa Tildeling af en lignende »Ehrenbürgerrecht«, som den man ønskede i København. I et Brev af 27. Oktober 1838 havde han skyndt sig at henlede Kancelliets Opmærksomhed herpaa, idet han fandt det »aldeles klart«, at man nu ikke kunde nægte Danmarks Hovedstad den samme Ret. Den kongelige Resolution gik vel Ørsted imod, men man ser, at den preussiske Anord-
ning paa en eller anden Maade blev spillet Stænderforsamlingen i Hænde og fik Betydning for den endelige Afgørelse. Man tør formode, at det preussisk-slesvig-holstenske Forbillede er Skyld, i at Forsamlingen indtog saa klart et Standpunkt stik imod den kongelige Resolution.

Hvordan det nu end kan være gaaet til, saa blev Resultatet, at Komitéens Indstilling enstemmig vedtoges med 60 Stemmer. I Stænderforsamlingens endelige Betænkning over Forfatningsudkastet fremsattes der en længere Redegørelse for den Betydning, som Retten til at med-
dele Æresborgerskab vilde have for Københavns Kommune, og der stil-
ledes Forslag om, at der tilføjedes Udkastet en ny Paragraf i Overens-
stemmelse med Komitéens Indstilling.¹⁸

Forfatningsudkastet gik derefter atter tilbage til Regeringens Over-
vejelser, og Spørgsmaalet om Æresborgerskabet blev paany Genstand
for Kancelliets Drøftelser. Stemmann fortsatte sin Modstand og begrun-
dede i sin Votering sit Standpunkt saaledes, at man i en suveræn Stat
ikke ret vel burde indrømme en Stads Repræsentanter og Magistrat
Retten til at uddele saadanne Æresbevisninger, uden at Kongen i hvert
enkelt Tilfælde havde meddelt sin Sanktion paa samme Maade, som
det var sket ved Thorvaldsens Udnævnelse til Æresborger. De øvrige
Deputerede fulgte dog ikke Stemmann. I Forestilling af 31. Maj 1839
tilraadete Kancelliet Kongen, at Stændernes Indstilling vedrørende
Æresborgerskabet toges tilfølge. Men det blev dog ikke Kong Frede-
rik VI, der skulde komme til at afgøre denne Sag. Han døde i Decem-

¹⁸ Roskilde Stændertidende 1838, II, S. 2727-28 og 2770.

ber 1839, og det tilfaldt da Kong Christian VIII at gøre det. En af hans første Regeringshandling var at ordne denne Sag. Det skete ved kgl. Resolution af 27. December 1839 og i Overensstemmelse med Kancelliets Forestilling.

Den 1. Januar 1840 udstedtes »Anordning angaaende Communalbestyrelsen i Kjøbenhavn«, Nytaarsgaven til Københavnerne, som man spøgende kaldte den, og som af Overpræsidenten blev overrakt den samlede Kommunalbestyrelse i et Møde paa Raadstuen samme Dag.¹⁹ Anordningens § 10 lød saaledes:

»Det skal være Magistraten og Borgerrepræsentanterne, naar de Alle derom ere enige, tilladt at meddele enkelte særdeles udmærkede Mænd eller saadanne, der i en fortrinlig Grad have gjort sig fortiente af Staden, Æresborgerskab. Dette skal dog ikke give den Vedkommende nogen Medvirkning i Communalanliggenderne, ligesom han heller intet Slags borgerlig Tyngde skal bære.«

Kommunalbestyrelsens Ønske var dermed imødekommet, dog saaledes, at det kun var Mænd, der havde gjort sig fortjente af Staden, men ikke af Staten, hvem denne Udmærkelse kunde tildeles.

Den anførte Bestemmelse, der er en Staden tillagt særlig Rettighed, og hvortil der ikke findes Sidestykke for Købstædernes Vedkommende, er stadig gældende. Ganske vist er den ikke gentaget i Loven af 4. Marts 1857 om Bestyrelsen af Københavns kommunale Anliggender, men dennes § 20 udtaler, at Anordningen af 1. Januar 1840 og øvrige om Kommunens Anliggender udgivne Anordninger og Lovbestemmelser forbliver i Kraft, for saa vidt de ikke er i Strid med Loven, og det er Bestemmelsen ikke. Nogen Betydning i Praksis har den med saa megen Besvær tilvejebragte Rettighed for Kommunestyret dog ikke haft. Thorvaldsen er vedblivende Staden Københavns eneste Æresborger.

¹⁹ Villads Christensen: Kjøbenhavn 1840-1857. Kbh. 1912, S. 191.

AKTSTYKKER

Nr. 1 — 1838, 13. September.

De 32 Mænds Forsamling til Magistraten.¹

Den høie og velædle Magistrat har behaget mundtlig at tilkjendegive een af vore Formænd, at den anseer det passende, at vor udmærkede Landsmand Etatsraad Thorvaldsen, hvis Ankomst hertil fra Italien med det Første kan ventes, optages i Stadens Borgerskab som Æresborger. Magistraten har derhos ønsket at erfare vore Tanker herom.

Vi føle os overbeviiste om, at enhver Hæder, der kan vises Etatsraad Thorvaldsen, som i saa sjelden en Grad har gjort sig fortjent af sin ophøiede Kunst og derved forherliget det danske Navn iblandt Fremmede, vil være paa sit rette Sted. Staden Kjøbenhavn har derhos efter Thorvaldsens testamentariske Disposition af 8de April d. A. saa Meget at takke ham for, at den vistnok maa regne sig det til en Ære ikke alene at være hans Fødestad, men ogsaa at tælle ham iblandt dens Borgere.

Vi antage derfor, at den høie og velædle Magistrat vil fyldestgjøre en almindelig følt Trang til at hædre vor Landsmands sjeldne Fortjeneste, dersom Den vil foranstalte, at Etatsraad Thorvaldsen ved sin Ankomst hertil kan blive modtagen med Tegnene paa vor Stads Æresborger-Rettigheder.

Til, om det maatte ønskes, at conferere med den høie og velædle Magistrat om de nærmere Skridt, der maatte blive at tage i benævnte Anledning, have vi af vor Midte bemyndiget foruden vore Formænd endvidere Agent Busch, Major Prætorius, Grosserer H. P. Hansen og Grosserer Duntzfeldt. —

Kjøbenhavn i de 32 Mænds Forsamling den 13de Septb. 1838.

Joh. Hammerich.

P. Friedenreich.

G. Schaper.

E. Busch.

H. Caspersen.

Prætorius.

Jens Hostrup Schultz.

H. Gamst.

H. C. Müffelmann.

G. Sibbern.

H. Marcussen.

I. C. Kern.

H. P. Hansen.

C. Hedemann.

D. Borgen.

A. H. Bjerre.

F. P. Hagen.

J. C. Lund.

Meinert.

J. H. Lund.

H. L. Kyhl.

P. C. Hansen.

Wm. Duntzfeldt.

Til

Kjøbenhavns høie og velædle Magistrat.

¹ Dokument Nr. 6, Pakken mrk.: Thorvaldsens Museum (Stadsarkivet).

Bertel Thorvaldsen

Commandant af Vænebryge og Vænebryghaus
har sønt Buefuer erhverret sig et høitaget
og høit Hæder i og udenfor sit Fædre-
land, samt da hans sjeldne Kunstner-
fornemmelighed bør møde Erkjendelse i alle
ne hans Fædresland, have vi Forskudt med
dr To og Trediver Alund, D
taget under Overveelse hvorledes der fra
Hædens Side kunde gives ham et høit
de Gæst paa hans udmærkede Forskudt
og er det da eensstemmigen vedtaget og
af Hans Majestæt ved
allerhøiest Resolution af
16de September dette Aar,

allernaadigst sanctioneret

at meddele ham

Kongen hamss Borgeerret

Straff heraf erklære vi altsaa

Forskeretsraad og Commandant
af Vænebryge og Vænebryghaus
Herr Bertel Thorvaldsen,
Forsker og Fæderer for det Høit
lige Hæderet for de skjøtte Kunstler
i Erkjendelse af hans Forskudt
ster i fornemmelde Hæderet, for
Borger

Staden Hæderet,

og skal han, sønt saadant, møde alle
de Bøitigheder, Fæderer og
Bueadninger, sønt ved de
Staden under 24 Juni 1661
giver Fæderer og øvrige Hæ-
dende Hæderer erklære Hæderet
Borgerer tillagte, dog uden at der
paahviler ham nogen personlig
personel eller reel, borgeerlig Gæst,

Københavns Æresborgerbrev til Thorvaldsen. Anden og tredje Side. Dekorationen udført med grøn Farve og Guld. (Thorvaldsens Museum).

Allerunderdanigst Forestilling fra Overpræsidenten i Kjøbenhavn angaaende Meddelelsen af Borgerret til Conferentsraad og Commandeur af Dannebrog Bertel Thorvaldsen.²

Til Kongen!

Af Kjøbenhavns Magistrat og dens 32 Mænd er det mig paadraget i dybeste Underdanighed at foredrage Deres Majestæt allerhøist umiddelbart et Anliggende, der efter sin særdeles Beskaffenhed ikke egner sig til Behandling paa den almindelige Vei. —

Dette Anliggende angaaer Conferentsraad og Commandeur Thorvaldsens nær forventede Ankomst hertil Staden, hvilken Magistraten og Stadens 32 Mænd eenstemmigen have antaget ogsaa fra Byens Side, som hans Fødested, at burde benyttes til at give ham et Tegn paa den almindelige Agtelse, han nyder. — Ikke alene hans almindelig erkjendte store Værd som Kunstner, der hæver ham som saadan langt over hans Samtidige, og derhos anviser ham maa-skee den første Plads blandt de Kunstnere af saadan Beskaffenhed, som Verden nogensinde har frembragt, synes at give ham en fortjent Adgang til paa en særdeles Maade at hædres af den By, hvor han erholdt sin Tilværelse og modtog sin første Udvikling, men og andre Omstændigheder frembyde dertil, saavidt skjønnes, en grundet Anledning. — Saaledes har nemlig den til Anlægget af et Musæum for de Thorvaldsenske Kunstværker sammentraadte Comité, meddelt Stadens 32 Mænd en Gjenpart af et af Thorvaldsen i Rom oprettet Testament, hvorved han som Donations Legat efterlader under visse angivne Betingelser Staden Kjøbenhavn alle de Kunstgjenstande, som allerede derhen ere sendte, og som findes i denne Stad, men og det, som maatte forefindes hos ham og være ham tilhørende, bestaaende af Malerier, Billedhuggerarbejder, Tegninger, Basreliefs, Kobberstik, Lithographier, Medailler og andre lignende Ting, saavel antike som moderne udskaarne Steene, Paster, antike Guld- og Bronze-Arbejder, etrusiske Vaser, Terracoter, Bøger, ægyptiske og græske Oldsager og hvilkesomhelst andre Gjenstande, der henhører til Videnskaberne og de skjøne Kunster, og skjøndt denne Bestemmelse vel ikke ved en officiel Meddelelse har modtaget en uigjenkaldelig Character, saa vidner den dog om Kunstnerens varme Følelse for hans Fædrene stad, og aabner den Udsigter til ved at erholde det den af Thorvaldsen Tiltænkte, i Tiden at opnaae de store Fordele, som Samlingen af saamange Kunstskatte paa et Sted ufeilbarligen ville frembyde. —

Det er med Hensyn til alle disse Omstændigheder, at Stadens Magistrat og dens 32 Mænd, som ovenmeldt, fuldkommen eenstemmigen have antaget, at

² Kongel. Resolutioner og Danske Cancellies Forestillinger for sidste Halvaar 1838, 2^e Departement 1407/1838. (Rigsarkivet).

Conferentsraaden fra Byens Side burde gives et Tegn paa Agtelse, og man har i den Henseende ikke troet at kunne finde noget mere passende, end under dertil valgte hensigtsmæssige Former, som et Tegn paa Erkjendelsen af hans høie Værd, at tildele ham Kjøbenhavnsk Borgerret. — Man har fundet denne Udmærkelse, der finder Sted paa andre Steder, saameget mere hensigtsmæssig, da den som det eneste af den Slags, der nogensinde er given, ogsaa betegner Manden som den første blandt de Kunstnere, hvortil han henhører, og det derhos synes i sig selv naturligt, at den By, der erkjender i ham sin værdige Søn, ogsaa optager ham som sin udmærkede Borger. —

Det vilde forøvrigt være en Selvfølge, at den ham som Hæderstegn efter Communalbestyrelsens af Deres Kongelige Majestæt sanctionerede Beslutning confererede Borgerret, maatte tildeles ham uden nogen hvilkensomhelst Penge eller anden Præstation, og uden at han paa sædvanlig Maade stædedes til Borger-Eeds Aflæggelse, hvortil der synes at være saa megen mindre Grund, da det næppe feiler, at han allerede flere Gange har aflagt den almindelige undersaatlige Eed til Deres Kongelige Majestæt, hvilken i det Væsentlige er af samme Indhold som Borger-Eeden. —

I Henhold til alt Foranførte indstiller jeg altsaa paa Kjøbenhavns Magistrats og dens 32 Mænds Vegne:

at Deres Kongelige Majestæt allernaadigst ville sanctionere, at Kjøbenhavns Magistrat til Erkjendelse af Conferentsraad og Commandeur af Dannebrog samt Dannebrogsmænd Bertel Thorvaldsens Fortjenester maatte under dertil af Communalbestyrelsen valgte passende Former tildele ham Kjøbenhavns Borgerret, uden at deraf forøvrigt skulde for ham flyde nogen Penge eller anden Præstation, og uden at han paa sædvanlig Maade stædedes til Aflæggelsen af Borger-Eeden.

Kjøbenhavn den 15de September 1838.

Allerunderdanigst

A. C. Kierulff.

Nr. 3 — 1838, 16. September.

Kongelig Resolution.³

Ved at tilstille Vort Danske Cancellie medfølgende af Overpræsident, Politiechef Kjerulff allerunderdanigst nedlagte Forestilling angaaende Meddelelse af Borgerret her i Staden til Conferentsraad, Professor Bertel Thorvaldsen, ville Vi allernaadigst have Cancelliet tilkjendegivet: at Forslaget finder Vort allerhøieste

³ Kongel. Resolutioner og Danske Cancellies Forestillinger for sidste Halvaar 1838, 2' Departement, 68 b. (Rigsarkivet).

Bifald; — og ville Vi derhos have Collegiet paalagt snarest muligt at expedere det Fornødne derom til Kiøbenhavns Magistrat. —

Befalende Eder Gud!

Givet i Vor Residentsstad Kiøbenhavn d. 16de Septb. 1838.

Frederik R.

Til

Vort Danske Cancellie.

Nr. 4 — 1838, 17. September.

Danske Cancellie til Kjøbenhavns Magistrat.⁴

Hr. Overpræsidenten har i et paa Kbhvns. Magistrats og Stadens 32 Mænds Vegne all. indgivet Andragende indstillet:

at H. M. all. ville sanctionere, at Magistraten til Erkjendelse af Conferentsraad og Commandeur af Dannebrog samt Dannebrogsmænd Bertel Thorvaldsens Fortjenester maatte under dertil af Communalbestyrelsen valgte passende Former tildele ham Kjøbenhavns Borgerret, uden at deraf forøvrigt skulde for ham flyde nogen Penge eller anden Præstation, og uden at han paa sædvanlig Maade stedes til Aflæggelsen af Borgereden.

Da Hans M. derefter under 16de dennes har rescriberet Cancelliet, at Forslaget finder all. Sammes Bifald, saa skulde man efter den Collegiet tillige givne Befaling tjenstl. tilmelde Kbhvns. Magistrat saadant til fornøden Efterretning og all. Efterlevelse.

d. 17de Sept. 1838.

[Stemann. Ørsted. M. Lange. Hansen. Bentzen.]

Til

Kjøbenhavns Magistrat.

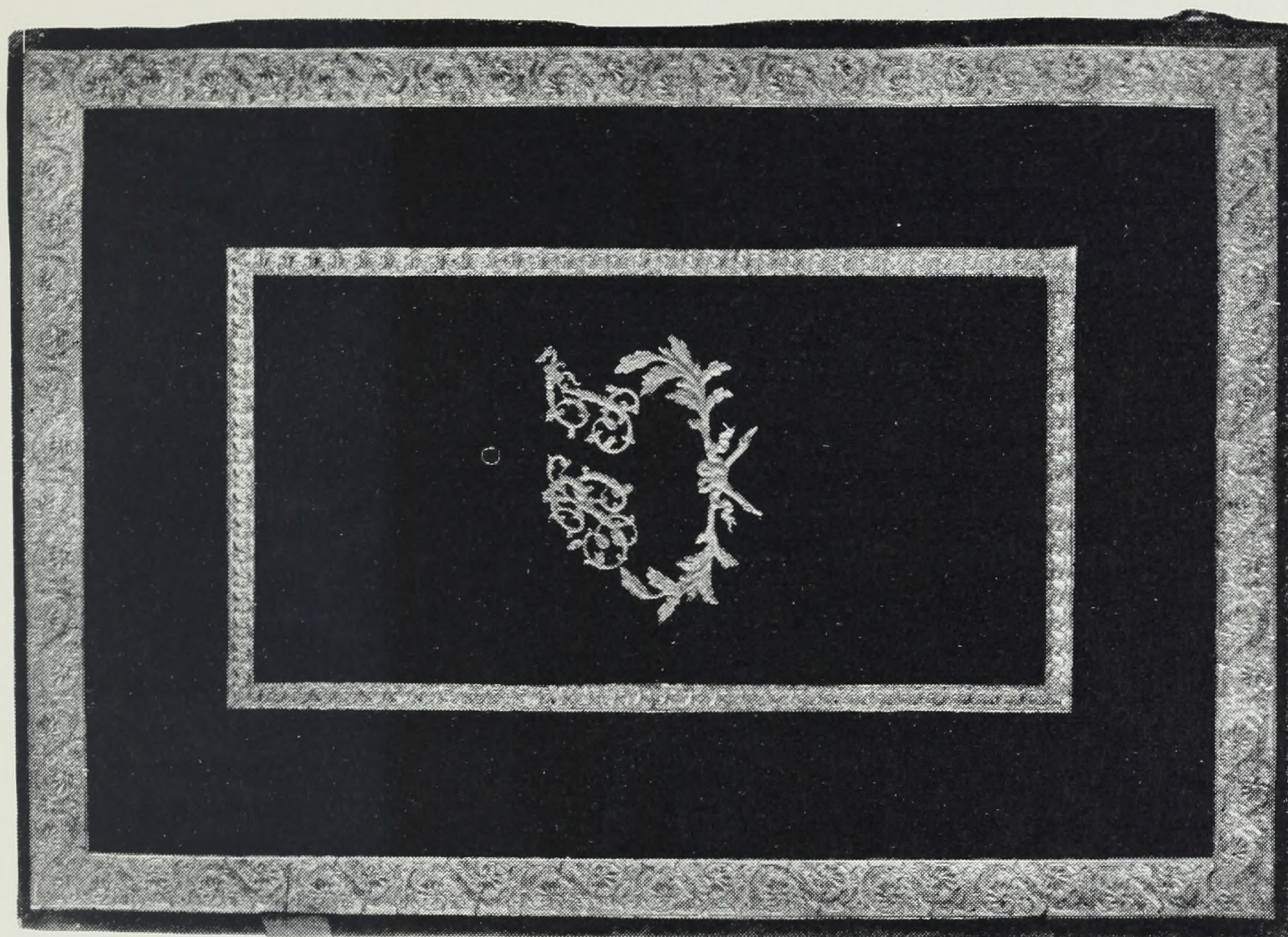
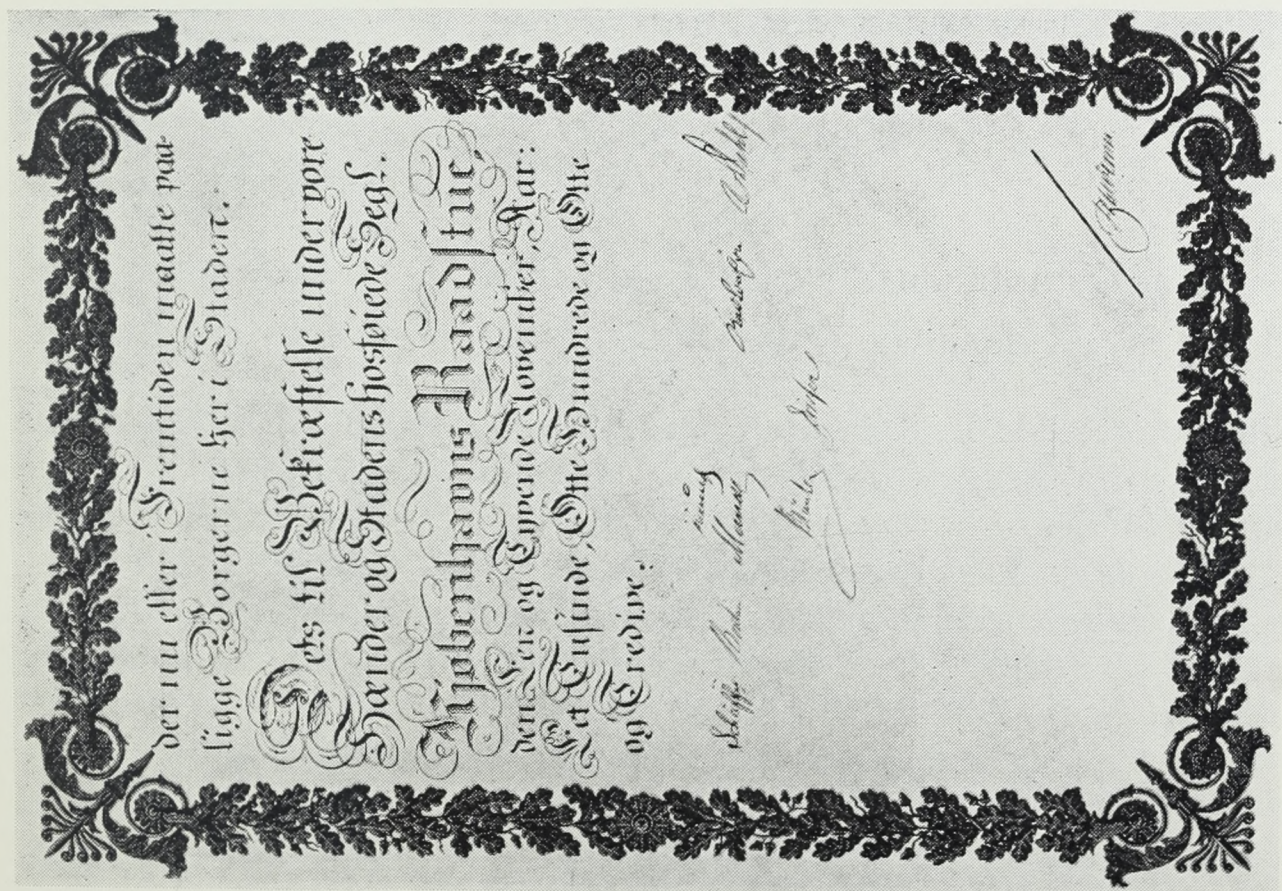
Nr. 5

Regnskab fra Chefen for 2' Secretariat over de til Borgerbrevets Udfærdigelse medgaaede Udgifter.⁵

Ifølge den høie Magistrats Ordre har Undertegnede besørget Forfærdigelsen af det Conferentsraad Thorvaldsen overleverede Borgerbrev. De dertil medgaaede Udgifter beløbe:

⁴ Indlæg til Danske Cancellies 2' Departements Brevbog, Brev Nr. 3061/1838, Koncept. (Rigsarkivet).

⁵ 2' Sekretariat Nr. 3604/1838 (Stadsarkivet).

Københavns Æresborgerbrev til Thorvaldsen. Brevets fjerde Side og Bindets Bagside. (Thorvaldsens Museum).

For at skrive Texten / efter vedlagte Regning fra Kam-				
merraad Randrup /	30	rd.		
Textens Forsiring samt Maling af de paa Borgerbrevet				
anbragte Ornamente / Copist Wormers Regning /	60	„		
Indbinding. Bogbinder Holms Regning	36	„	3	mk.
Stadens Vaaben og Thorvaldsens Navneciffer. Hofgjørtler				
Dahlhoffs Regning	12	„		
Stadens Segl i en Sølvcapsel. - Guldsmed[e]mester				
Westrup's Regning	18	„		
Silkelidse med tilhørende Guldqvaster. Regning fra Posse-				
mentmager Hansen & Søn	18	„		
Pergamentet. - Fabriqueur Holtzweissigs Regning	5	„		
Diverse mindre Udgivter ialt	10	„	1	„ 4 sk.
	189	rd.	4	mk. 4 sk.

Beløbet, der er udbetalt samtlige Paagjældende, tillader jeg mig herved ærbødigt at udbede mig refunderet af Stadens Kasse med ialt 189 rd. 4 mk. 4 sk. Sedler og Tegn. —

Kbhvn. d. 22. Novmbr. 1838.

ærbødigt

I. P. Holmer.

Til

Kjøbenhavns høie Magistrat.

Nr. 6

Referat af Kommunens Fest for Thorvaldsen d. 21. November 1838.

Uddrag af „Kjøbenhavnsposten“ Nr. 325 for 25. November 1838:

»Efter foregaaende Indbydelse afhentedes Conferentsraad *Thorvaldsen* af en Deputation fra Stadens Magistrat og 32 Mænd, Etatsraad *Mundt* og Oberstlieutenant *Friedenreich*, som ledsagede ham til Stadens Raadstue, hvor Magistraten og de 32 Mænd vare forsamlede; og, da *Thorvaldsen* havde indtaget den for ham bestemte Plads ligeover for Overpræsidenten, meddeelte denne i en kort historisk Beretning, hvorledes det var den Udmærkelse, der overalt i Verden var bleven *Thorvaldsen* til Deel, og, hvorved han havde bidraget til, at det danske Navn var blevet hædret og agtet i Udlandet, der hos Hovedstadens Communal-Bestyrelse havde fremkaldt det Ønske, at tælle ham blandt den Stads Borgere, hvilken han, da den var hans Fødestad, fremfor alle tilhørte, og at det var ved *eenstemmig* Beslutning af Magistraten og de 32 Mænd, der havde erholdt Hans Majestæts allerhøieste Samtykke, at man havde udnævnt ham til Æresborger,

en Udmærkelse, der ikke forhen var blevet nogen til Deel. Efterat Overpræsidenten derpaa havde proclameret Conferentsraad *Thorvaldsen* som *Borger i Kjøbenhavn*, og overleveret ham det for ham udfærdigede Patent, tilkjendegav han ham, at man, for at opbevare Erindringen om denne Handling, havde indtegnet hans Navn, Alder og Fødeby i Borgerskabs-Protocollen, som han nu anmodede ham om, efter at den var oplæst, ved sin Nærværelse at underskrive. — I et ligesaa hjerteligt som værdigt Foredrag udtalte Overpræsidenten derpaa Forsamlingens Ønske for den hædrede Kunstners Fremtid, og at, om han ogsaa igjen maatte forlade os, for i Konstens Hovedstad at fortsætte den Virksomhed, som han der havde fundet for sin sjeldne og kraftige Aand, saa nærede man dog det Haab, at han atter vilde vende tilbage for at ende sit daadfulde og hæderlige Liv i den By, som havde været hans Fødestad, og for hvilken ogsaa han havde viist en saa stor Kjærlighed. — Conferentsraad *Thorvaldsen* takkede Forsamlingen og enhver især for den Ære og Udmærkelse, som var blevet viist ham, hvormed Acten sluttedes.

Den samme Dags Eftermiddag var *Thorvaldsen* indbudet til en Dinéer, som Magistraten og de 32 Mænd til hans Ære havde foranstaltet paa den kongelige Skydebane. I Overpræsidentens Forfald førtes Forsædet af den første Borgemester, Etatsraad *Schäffer*, og af de ved denne Leilighed udbragte Skaaler kunne vi hidsætte følgende: Hr. Etatsraad *Schäffer* udbragte den første Skaal for *Hans Majestæt Kongen* saaledes: »Hvor Konstens Paaskjønnelse har kaldt danske Mænd til broderligt Glædeslag, bør først og fremmest erindres Konsternes høie Beskytter og varme Vens: vor allernaadigste Konges Velgaaende. Længe leve Hs. Majestæt Kongen!« Efterat derpaa nedenstaaende af Professor *J. L. Heiberg* forfattede Sang var afsunget:

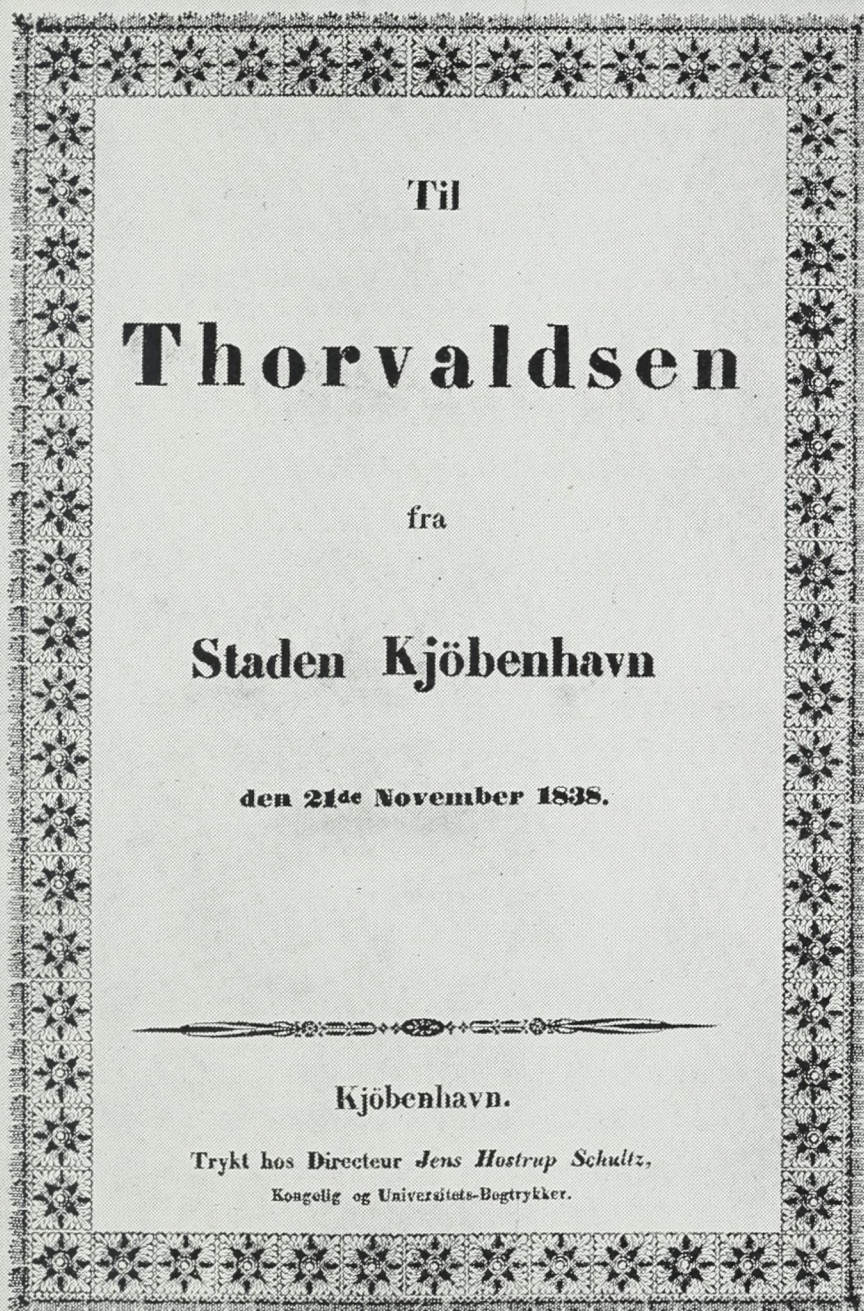
Der er et helligt Borgerbrev,
Som ene Musen skriver;
Enhver, som derved Borger blev,
I Guders Hjem det bliver.
Alt paa Din Vugge Musens Gunst
Dig indskrev i sit Rige,
Og Indfødsret Dig gav Din Konst
Iblandt Udødelige.

Og den, som fik et sligt Patent,
Er Borger trindt paa Jorden,
I hvert et Land, hvor Lys er tændt,
I Syden som i Norden.
Syv Stæder stredes om Homer,
For Landsmand ham at kalde;
Mod Dig den hele Verden seer,
Om Dig de strides alle.

Men har Du vundet Borgernavn
I fjerne Land og Stæder,
Med Stolthed nævner Kjøbenhavn
Sig Vuggen for Din Hæder;
Og aldrig glemmer Axelstad,
At Du den ei forgjetter;
Sin Borgerkrands, sit Egeblad
Den om Din Laure fletter.

Naar snart paa Moderstadens Grund
Din Konst-Hal høit vil stande,
Og lokke Folk til Øresund
Fra Verdens fjærne Strande:
Da Stadens Borger mindes vil
Ved Dine Mindesmærker,
At Du, som hører Verden til,
Er *vor* i Liv og Værker.

reiste Hr. Etatsraad *Schäffer* sig atter for at udbringe *Borgeren Thorvaldsens* Skaal, hvilken han indledede med disse Ord: »Naar Danmarks Hovedstad, ved sin Communal-Bestyrelse, træder frem i Rækken af andre Rigers Hovedstæder for ogsaa at hylde Nordens, ja Europas, største Konstner, saa har den, med Vished bedømt, ikkun *et* Fortrin fremfor de øvrige Stæder, det næmlig: at den gladeligen kan nævne sig som Konstnerens Fødestad; men om vi ogsaa have Kald til vedbørligen at bedømme og paaskjønne Konstnerens høie Værd, derom kunne vel Menerne være deelte; dog! vi have givet Konstneren, hvad vi formaaede: et Borgerbrev, et Tegn paa en kjær Indlemmelse i vort Samfund; men til hvis Antegnelse vi ingen Veiledning have fundet iblandt Fortidens Optegnelser, ligesom det og lader sig formode, at, naar Nutiden har faaet Benævnelse af Oldtid, vil man endda, maaskee efter flere Seclers Forløb, forgjæves kunne lede efter noget Sidestykke. *Borgeren Thorvaldsens* Velgaaende! Længe leve *Thorvaldsen*!« Derpaa tog Agent *Hammerich* Ordet for at erindre Kjøbenhavns Overpræsident, som formedelst den ham trufne Familiesorg maatte negte sig den Glæde, i Dag at indtage Plads ved vor høithædrede Landsmands og Medborgers, Hr. Conferentsraad *Thorvaldsens*, Side, der ved sin store og ubetalelige Gave til Staden Kjøbenhavn har beviist sin Kjærlighed til Fædrelandet; hvorpaa han ytrede det Ønske, at Overpræsidenten endnu længe maatte leve og virke til Gavn for den Commune, i Spidsen af hvis Bestyrelse han indtager en saa hæderlig Plads, og at han i Stadens Magistrat og dens 32 Mænd maatte finde en kraftig Understøttelse for sin Stræben. Forsamlingen istemte en Længe leve Overpræsidenten! Conferentsraad *Thorvaldsen* bragte Forsamlingen sin hjerteligste Tak ved en Skaal for *Kjøbenhavns Magistrat og dens 32 Mænd*. Grosserer *Meinert* foreslog derpaa at erindre »gamle Danmark,

Titelbladet til J. L. Heibergs Sang ved Kommunens Fest for Thorvaldsen paa den kgl. Skydebane den 21. November 1838. Rammen er trykt med grøn Farve, Thorvaldsens Navn med Guld og „Staden Kjøbenhavn“ med Kobber, det øvrige med sort Farve.

det elskede Fædreland», og Hr. Agent *Busch* udtalte de Ønsker, som maatte besjæle Forsamlingen for *Staden Kjøbenhavn*, og for at dens aandelige og materielle Interesser altid maatte nyde Fremgang og Held; efterat Viinhandler *H. P. Hansen* havde bedet om Ordet, troede han, at det vel var værdt, ved en festlig Leilighed som denne, hvor danske Borgere vare forsamlede, at udtale et Ønske for, »at vi altid maatte besjæles af det rette Borgersind«, og efter korteligen at have omtalt, hvorledes dette Sind bør være, og hvad det virker, vedblev han: »Med et saadant Borgersind er ogsaa den Mand kommen os i Møde, som i Dag har modtaget det første Æresborgernavn iblandt os, og som gav os et stort Beviis derpaa ved den ædle Uegennyttighed, hvormed han har bestemt, at hans mange og store Mesterværker, og de mange Konstens Skatte, som han med en ophøiet Konstsands samlede og bevarede, skulde tilhøre den Commune, hvor hans Vugge stod. Naar derfor, som vi haabe snart, det Huus er oprejst iblandt os, der skal bære hans hædrede Navn, saa lad det være vort Ønske, at i Tidernes Løb et sandt Borgersind maa frede derom, at det kan bære hans Kunstnerhæder til de kommende Slægter, og tillige bære et Vidne om det Borgersind, hvormed en erkjendtlig Samtid hædrede hans Fortjeneste«. — Hr. Gros-serer *Meinert* udbragte en Skaal for de i *Roeskilde forsamlede Stænder*, som han indledte med følgende Ord: »Mine Herrer! jeg udbeder mig Tilladelse at udbringe en Skaal. Det er i en festlig Anledning, at vi ere samlede her. Vor *Thorvaldsen* er i Dag blevet vor, ikke Danmarks, ikke Evropas, thi det har han alt længe været, men vor, Staden Kjøbenhavns, Borger; og det bør sig saaledes, at vi høitideligholde denne Dag som en Glædesdag, at vi, Stadens Borgere, ere samlede som til en Fest. Men, mine Herrer, Danmarks Stænder ere ogsaa samlede. I Roeskilde ere de samlede, for der at raadslaa om Stadens og om Statens Tarv, og vel sømmer det sig danske Mænd, ikke at glemme det fælles for det særegne Anliggende. Ikke er det mit Hværv at udhæve Stændernes Fortjenester; hvad de virke for Fædrelandet, vil Saga optegne; men tilladt være det mig, at udbringe en Skaal for de danske Stænder i Roeskilde«. — Hvorpaa Major *Prætorius*, som tilligemed Capitain *Bierre* var kommen til Byen, for som Borgerrepræsentanter for Hovedstaden at deeltage i denne Fest, ytrede, at det vilde glæde ham, naar han i Morgen igjen var i Roeskilde, at bringe de der forsamlede Stænderdeputerede deres Medborgeres her udtalte gode Ønsker for deres Virksomhed. Viinhandler *Hansen* foreslog at erindre *Comitéen for Thorvaldsens Museum*, og ytrede: »Iblandt de Landsmænd, som, i det de selv besjælede af varm Følelse for Konsten, og som, i det de erkjendte, at den oplivede Konstsands altid vil udøve en velgjørende Indflydelse, endog paa Livets de almindelige Forhold, bidroge til, at *Thorvaldsens* Navn er blevet et kjært og hædret Navn i Folket, som det fortjente, have især de af vore Medborgere Krav paa vor Tak, som ere traadte sammen for at opfordre til at opreise ham et varigt Minde iblandt os«. Med Glæde og Munterhed vedvarede Festen, og med *Thorvaldsens* synlige Tilfredshed over at have tilbragt denne Dag imellem Hovedstadens og danske Borgere; og, da man reiste sig fra Bordet, bragte man

ham endnu, med det Ønske, at han, ved fra nu af at dele Borgernavn med de Mænd, som her vare forsamlede, ogsaa vilde beholde disse i venskabelig Erin- dring, »et Leve« med jublende Hurra, hvilket gjentoges, da han forlod Skyde- banen, ved at afsynge det sidste Vers af den ovenfor aftrykte Sang; og, ligesom Festen heelt igjennem havde baaret Præg af den største Hjertelighed, saaledes skiltes Forsamlingen under den gladeste Stemning fra hverandre.«

Nr. 7 — 1838, 27. Oktober.

A. S. Ørsted til Det Kongelige Danske Cancellie.⁶

Ved at gjennemblæse Udkastet til den Slesvig-Holsteenske Städeordnung, der ikke har været indført i den Slesvigske Ständertidende, men findes i Bilag til No. 7 af den Holsteenske Ständertidende, som igaar ankom hertil, finder jeg at samme indeholder Adskilligt, som efter min Mening endnu bør komme i Betragtning ved de Beslutninger, der tages i Henseende til den Kjøbenhavnske Communeanordning. Saaledes finder jeg at § 16 udtrykkelig hjemler Magistraten i Forbindelse med de deputerede Borgere at meddele Æresborgerskab. Det maa vel ansees som aldeles klart, at Hs. Majestæt ikke vil nægte Kjøbenhavns Commune, som derom har andraget, hvad Allerhøistsamme af egen Drift har tilstaaet de Slesvigske og Holsteenske Kjøbstæder, saa at den Dissents, som hidtil har været angaaende denne Gjenstand, saavidt jeg skjønner, maa bortfalde.

.....

Roeskilde d. 27de Octbr. 1838.

Ørsted.

Til

Det Kongelige Danske Cancellie.

Nr. 8 — Uddrag af den Holstenske Ständertidende:⁷

Entwurf einer allgemeinen Städte-Ordnung für die Städte der Herzogthümer Schleswig und Holstein, mit Ausnahme von Altona.

.....

§ 16.

EHRENBÜRGERRECHT

Das Ehrenbürgerrecht kann der Magistrat nach gemeinschaftlichem Beschlusse beider Stadtcollegien solchen Männern, die sich um die Stadt besonders verdient gemacht haben, als Beweis der Dankbarkeit und Achtung ertheilen. Eine Verpflichtung der Ehrenbürger findet nicht statt, auch sind dieselben zur Theilnahme an den Gemeindeleistungen so wie sonstigen bürgerlichen Obliegenheiten, mit Ausnahme der auf dem Grundbesitze ruhenden Lasten, nicht verbunden.

⁶ Danske Cancellie, 2^e Departement. Bilag til Anordning om Communalbestyrelsen i Kjøbenhavn 1840. 1. Jan. Registrant Nr. 1 (Rigsarkivet).

⁷ Zeitung für die Verhandlungen der zweiten Holsteinischen Ständerversammlung 1838-1839, Spalte 257.

Nr. 9 — Uddrag af Betænkning fra Østifternes Stænderforsamling vedr. Udkast til Anordning ang. Communalbestyrelsen i Kjøbenhavn.⁸

. . . . Derimod troer Forsamlingen allerunderdanigst at burde foreslaae, at der, i Overeensstemmelse med hvad saavel Stadens 32 Mænd som Magistraten have andraget paa, maa bestemmes, at disse tvende Autoriteter skulle være berettigede til at meddele særdeles udmærkede Mænd, eller saadanne, som i en fortrinlig Grad have gjort sig fortjente af Staden, *Æres-Borgerskab*, der dog ikke skal give den Paagjældende nogensomhelst Medvirkning i Communal-Anliggenderne, medens han naturligviis skulde være befriet for alle borgerlige Forpligtelser. En saadan Ret tilkommer efter den preussiske Anordning⁹ Communerne sammesteds, ligesom der ved det forommeldte Udkast til en Städte-Ordnung for Hertugdømmerne er tilstaaet Communerne i Slesvig og Holsteen en lige Rettighed, og Forsamlingen skjønner ikke, at der kan være Betænkelighed ved at indrømme Kjøbenhavns Commune samme Tilladelse. Det er vel i Motiverne anført, at dette er forbigaaet, som Noget, der ikke vilde være af nogen practisk Nytte, og som udenfor Anordningen for Kjøbstæderne af 24. Octbr. 1837; men ligesom Alt, hvad der kan bidrage til at hæve Betydningen af Begrebet som Kjøbenhavns Borger, hvortil vistnok et saadant *Æres-Borgerskab* kan bidrage, ikke kan frakjendes sin practiske Værd, da det nærer og vedligeholder Interessen for Communen, saaledes maa det indrømmes, at et sligt Borgerskab i de mindre Byer vilde være af liden Værd og ofte der kunde faae et smaaligt Udseende, imedens det derimod i en Stad som Kjøbenhavn er en meget passende Hædersbeviisning, hvoraf man ogsaa i den nyeste Tid har seet, at der er gjort en meget skjøn som Anvendelse. Iøvrigt holder Forsamlingen for, at saadant Borgerskab kun bør meddeles ved Repræsentanternes og Magistratens eenstemmige Beslutning, saaledes som af de 32 Mænd er foreslaaet, og ikke, som Magistraten havde proponeret, naar blot $\frac{3}{4}$ af Magistraten og Repræsentanterne deri vare enige, da en slig *Æresbeviisning* kun synes at burde tilstaaes, naar derom finder fuld Eenstemmighed Sted. Forsamlingen skal derfor tillade sig at foreslaae, at der tilføies Udkastet en ny Paragraph, hvori bestemmes:

At der ved Magistratens og Borgerrepræsentanternes eenstemmige Beslutning kan meddeles særdeles udmærkede Mænd, eller saadanne, som i en fortrinlig Grad have gjort sig fortjente af Staden, *Æres-Borgerskab*, der dog ikke skal give den Vedkommende nogen Medvirkning i Communal-Anliggenderne, ligesom han naturligviis er befriet fra alle borgerlige Forpligtelser.

⁸ Roskilde Stændertidende II, 1838, Spalte 2727-2728.

⁹ Revidirte Städte-Ordnung für die Preussische Monarchie vom 17 März 1831, § 18, se nærmere L. von Rönne: Die Preussischen Städte-Ordnungen vom 19 November 1808 und vom 17 März 1831, Breslau 1840, S. 275.

Uddrag af Allerunderdanigst Forestilling fra Danske Cancellie om en ny Anordning angaaende Kjøbenhavns Communalbestyrelse.¹⁰

Efterat Grundreglerne for de danske Kjøbstæders oeconomiske Bestyrelse vare bestemte ved Anordningen af 24de October 1837, blev det, i Henhold til Deres Majestæts desangaaende tilkjendegivne allernaadigste Villie, taget under Overveielse, hvorledes en lignende Reform i Administrationen af Hovedstadens Communal-Anliggender vilde være at udføre.

..... Forsamlingen [5: Stænderforsamlingen i Roskilde] foreslaaer derfor eenstemmig, at der burde tilføies Udkastet en ny §, hvori bestemmes:

At der ved Magistratens og Borgerrepræsentanternes eenstemmige Beslutning kan meddeles særdeles udmærkede Mænd eller saadanne, som i een fortrinlig Grad have gjort sig fortjente af Staden, Æres-Borgerskab, der dog ikke skal give den Vedkommende nogen Medvirkning i Communalanliggenderne, ligesom han naturligvis er befriet fra alle borgerlige Forpligtelser. —

Ligesom Meningerne vare deelte i Cancelliet med Hensyn til det Forslag af lige Art, de 32 Mænd havde fremsat i deres afgivne Erklæring, saaledes maae Nogle af Collegiets Medlemmer i Anledning af Forsamlingens overensstemmende Indstilling allerunderdanigst bemærke, at det i en souverain Stat ikke synes tilraadeligt at indrømme en Stads Repræsentanter og Magistrat Ret til uden Deres Majestæts allerhøieste Sanction at uddele en saadan Æresbeviisning; den af Forsamlingen foreslaaede Bestemmelse synes derfor at burde bortfalde, idet Stadens Communalbestyrelse i ethvert Tilfælde, hvor den maatte ønske Nogen hædret paa den anførte Maade, formeentlig vil have at indhente allerhøieste Tilladelse hertil, saaledes som Fremgangsmaaden var i Henseende til Conferentsraad Thorvaldsen. Collegiets Pluralitet holder derimod for, at der ikke kan være nogensomhelst Betænkelighed ved at indrømme den ansøgte Ret. Saavidt vides, er det i alle andre Lande tilladt Stæderne at benytte Borgerrettigheden som en Udmærkelse for fortjente Mænd, og det sees ikke, hvorfor det skulde formenes Hovedstadens Communalbestyrelse at meddele saadant Borgerskab. Da det aldeles ingen Rettigheder medfører, kunde det end ikke have Følger, om det blev meddeelt en Uværdig. Men dette kan ingenlunde befrygtes, da Communalbestyrelsen vilde betage dette Middel til at vise Agtelse eller Erkjendtlighed mod enkelte, særdeles fortjente Mænd, sit Værd, naar det blev benyttet uden Anledning af ganske særdeles Fortjenester, og desuden den Samstemmighed, der er foreslaaet som Betingelse, maa give en yderligere Borgen mod Feilgreb. Det Æresborgerskab, der nylig med Deres Majestæts Tilladelse er givet Conferentsraad Thorvaldsen, viser netop, at Deres Majestæt ikke an-

¹⁰ Danske Cancellies 2' Departements Forestillinger for sidste Halvaar 1839, Nr. 120 a (Rigsarkivet).

seer denne Maade at hædre en udmærket Mand paa, for upassende; men, skulde en saadan allerhøieste Tilladelse for Fremtiden være nødvendig, saa vilde dette tyde paa en saarende, neppe forskyldt Mistillid til Hovedstadens Øvrighed og udvalgte Borgere, som saaledes en Rettighed blev *nægtet*, der i Udkastet til Communalanordningen for Hertugdømmerne blev *tilbudt* alle slesvigske og holsteenske Stæders Øvrigheder og Borgere. — Men desuden maatte det forøge de Ubehageligheder, som det vilde medføre, dersom det nogensinde skulde skee, at der blev Tale om at forskaffe en ikke i enhver Henseende dertil værdig Mand slig Udmærkelse, og, hvad der synes at være utroligt, at samtlige Magistratens og Borgerrepræsentationens Medlemmer dertil lode sig bevæge. Det turde formentlig være Deres Majestæt saare ubehageligt at nægte Sanction paa en saadan Beslutning, saa meget mere som slig Udmærkelse dog vist aldrig vilde falde i en Mands Lod, som ikke havde nogle udmærkede Egenskaber, hvorved han havde tilvundet sig en stor Deel af sine Medborgeres Tillid og Hengivenhed, om der end fra andre Sider kunde være noget at udsætte paa hans Adfærd, og i et saadant Tilfælde vilde den Kongelige Nægtelse sandsynlig give Anledning til Foretagender, hvorved hans Parti paa en eclatant Maade vilde søge at holde ham skadesløs for den ham nægtede Ære. —

Men, dersom Deres Majestæt, af saadanne Hensyn, sanctionerede en Æresbeviisning, hvor der dog var Tvivl om, hvorvidt den Paagjældende fra alle Sider dertil var fuldkommen værdig, saa vilde denne Æresbeviisning faae Udseende af Deres Majestæts eget Bifald med den Paagjældende, som det under disse Omstændigheder var bedre ikke at give. Collegiets Pluralitet, der nærer denne Mening, indstiller saaledes allerunderdanigst:

at der maa gives Udkastet en Tilføining, hvorved Ständerforsamlingens ovenanførte Indstilling tages til Følge.

.....

Cancelliet skulde saaledes i dybeste Underdanighed indstille:

at eet af de allerunderdanigst fremlagte Udkast allernaadigst maa emanere som Communallov for Staden Kjøbenhavn. —

Det Kongelige Danske Cancellie, den 31te Mai 1839.

Allerunderdanigst

Stemann. Ørsted. M. Lange. Hansen. Bentzen.

| Wilse.

Det Os forelagte Udkast have Vi allernaadigst approberet, dog med adskillige Forandringer, som findes optagne i det i Overensstemmelse med Vor i det Geheime-Statsraad allernaadigst tilkjendegivne Villie omarbeidede Udkast, hvorpaa Vi have tegnet Vor allerhøieste Approbation. Efter dette sidste Udkast bliver Anordningen, der skal dateres den 1ste Januari 1840, at udfærdige og Os til allerhøieste Underskrift at forelægge.

Kjøbenhavn d. 27de Decbr. 1839.

Christian R.